

Реформування інвестиційної політики в контексті європейської інтеграції

У статті досліджено особливості реформування інвестиційної політики України в умовах європейської інтеграції. Визначено поняття «інвестиційна політика». Окреслено роль інвестицій у структурній перебудові економіки України. Виявлено необхідність розвитку ринку іноземних інвестицій в умовах європейської інтеграції. Розкрито функції інвестиційної політики. Узагальнено особливості інвестиційної політики Європейського Союзу, її фундаментальні принципи та засади. Визначено важливість використання досвіду ЄС для України. Схарактеризовано основні риси інвестиційної діяльності України. З'ясовано проблемні сторони інвестиційної політики України й потребу її реформування, ураховуючи курс України на інтеграцію у Європейський Союз. Виділено пріоритетні напрями реформування інвестиційної політики України в контексті європейської інтеграції.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, ринок інвестицій, європейська інтеграція, Європейський Союз.

Постановка наукової проблеми та її значення. Один із важливих факторів забезпечення сталого розвитку регіону – залучення та ефективне використання інвестиційних ресурсів. Сучасний стан розвитку економіки характеризується певним пошквалюванням інвестиційного процесу та зростанням валового внутрішнього продукту країни. Але ці позитивні тенденції ще не набули сталого характеру. Тому сьогодні особливо важлива необхідність удосконалення державної інвестиційної політики, спрямованої на активізацію інвестиційної діяльності та її реформування в контексті процесів європейської інтеграції.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз літературних джерел засвідчує, що інтерес до питання розвитку й становлення інвестиційної політики продовжує бути високим та існує значне коло різнопланових досліджень цієї проблеми. Їй присвячено роботи Г. Р. Баянт, Л. М. Борщ, Т. Д. Косової, С. К. Реверчука, Н. Й. Реверчука, Й. Г. Скоморович, Д. Н. Серебрянського та ін. Водночас деякі важливі аспекти реформування інвестиційної політики в умовах європейської інтеграції недостатньо відображені в сучасних дослідженнях.

Мета й завдання статті. Мета роботи – дослідити особливості реформування інвестиційної політики України в контексті європейської інтеграції.

Для досягнення мети потрібно розв'язати такі завдання: визначити поняття «інвестиційна політика»; проаналізувати особливості інвестиційної політики України; окреслити ключові напрями інвестиційної політики Європейського Союзу; розкрити проблемні моменти інвестиційної політики України й обґрунтувати головні напрями її реформування.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Іноземні інвестиції – важливий фактор структурної перебудови економіки України, підвищення ефективності бізнесу, забезпечення технічного прогресу. Рівень інвестиційної активності в економіці визначає темпи економічного зростання, ступінь розвитку країни загалом. Обмежений обсяг внутрішніх інвестицій не забезпечує всі потреби розвитку. Тому іноземний капітал надзвичайно важливий.

Розвиток ринку інвестицій – особливо важливе завдання в контексті трансформаційних змін економіки України та її реструктуризації, інтеграції у Європейський Союз. Сьогодні ЄС – найбільший іноземний інвестор України, який інвестує більше США й Росії разом. Слід зазначити, що Україна прагне стати територією європейських інвестицій. Створення сприятливого ринку інвестицій та ефективна реалізація інвестиційної політики є одними з пріоритетів економічного розвитку України. Європейська інтеграція може забезпечити гідне місце України у світі економічних відносин. Інвестиційна інтеграція з Європейським Союзом – це рух до стандартів цивілізованої, соціально орієнтованої ринкової економіки для України.

Пріоритетні цілі інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС – створення сприятливого ринку інвестицій і реформа інвестиційної політики в Україні.

Інвестиційну політику слід розуміти як комплекс цілеспрямованих заходів, які держава проводить щодо створення сприятливих умов для здійснення інвестиційної діяльності всіма суб'єктами

господарювання задля забезпечення стабільного зростання економіки, підвищення ефективності виробництва й розв'язання соціальних проблем [5].

Інвестиційна політика – вирішальна умова розвитку соціально-економічних процесів, що надає можливість державі безпосередньо впливати на темпи обсягу виробництва, на універсалізацію НТП, зміну структури суспільного виробництва та розв'язання широкого спектра перспективних завдань. У сучасних умовах реформування економіки України слід оптимізувати державну інвестиційну політику, забезпечити її дієвість і стабільність. На сьогодні розвиток інвестиційної політики набуває нових рис й особливостей, які відповідають політико-правовій кон'юнктурі держави та євроінтеграційному курсу зовнішньої політики. Тому реформування цієї сфери набуває особливої актуальності [7].

Одна з основних функцій державної інвестиційної політики – ефективне регулювання інвестиційної діяльності для динамічного розвитку цього сектора. Провідним напрямом цього регулювання повинно бути не жорстке регулювання інвестиційних потоків державою, а створення сприятливих умов для їх продуктивного використання, а також підтримка великих і дрібних інвесторів. Не менш важлива й функція пошуку інвесторів, які мають вільні кошти та готові вкладати їх в економіку України для нарощування обсягів інвестицій. Тому інвесторів варто заохочувати. Від правильної реалізації цієї функції істотно залежать інвестиційний клімат і простір країни. Ця функція тісно пов'язана з дослідженням видів діяльності, які потребують інвестицій, розроблення та реалізацією інвестиційних програм і розподілом державних фінансових ресурсів. За допомогою цих функцій державні органи можуть направляти інвестиції в області, які мають дефіцит інвестиційних коштів для їхнього розвитку та є пріоритетними для розвитку економіки, тобто спрямовані на ті види діяльності, що принесуть прибуток або матимуть соціальний ефект. Необхідна функція – державний контроль за дотриманням чинної нормативно-правової бази всіх учасників інвестиційної діяльності. Реалізацію цих функцій мають здійснювати органи державної влади [4].

Результатом ефективної державної інвестиційної політики є створення умов для переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку економіки, яке неможливе без динамічного розвитку законодавства для стимулювання інвестицій. Раціональне залучення інвестицій сприяє зростанню ВВП.

Надзвичайно корисний досвід реформування інвестиційної політики України – успішна інвестиційна політика Європейського Союзу. ЄС проводить активну політику, спрямовану на розвиток іноземних інвестицій на своїй території та на континенті загалом. Фундаментальними принципами цієї політики – орієнтація на реалізацію довготермінових інвестиційних проектів, які сприяють економічному зростанню, зниженню безробіття й підвищенню якості людського капіталу; забезпечення прозорості інвестування через удосконалення регуляторної бази, стимулювання конкуренції та відкритості доступу до ринку інвестицій; гарантування однакових умов ведення інвестиційної діяльності для підприємців, незалежно від країни походження капіталу; недопущення дискримінації зарубіжних інвесторів тощо [1].

Для сучасної інвестиційної політики ЄС у контексті її впливу на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах, створених за участю прикордонних територій України, важливе формування сприятливого інвестиційного клімату на основі:

- економічної лібералізації;
- забезпечення конкурентоспроможності підприємств різних галузей;
- уніфікації стандартів конкурентної політики країн ЄС і сусідніх держав Східної Європи;
- надання пріоритетності інноваційному розвитку прикордонних регіонів;
- розвитку співпраці у сфері наукових досліджень;
- забезпечення прав інтелектуальної власності;
- ефективного управління в податковій сфері;
- удосконалення законодавства щодо акціонерних товариств, захисту інвестицій, державних закупівель та фінансових послуг;
- підвищення мобільності та цивілізованої міграції трудових ресурсів;
- досягнення інших інвестиційно-економічних пріоритетів, що реалізуються в межах європейської політики сусідства [1].

Розв'язання завдань, спрямованих на досягнення вищевказаних пріоритетів, забезпечує покращення інвестиційного клімату в прикордонних регіонах формуються на кордоні між Україною та ЄС через створення сприятливого інституційного середовища, підвищення конкуренції, розвитку під-

приємництва, удосконаленню регуляторної політики, підвищення якості людського капіталу, забезпечення ефективного трансферу технологій тощо. Насамперед це відбувається завдяки уніфікації інститутів, що діють у межах прикордонних регіонів, зокрема на принципах і засадах, що толеруються ЄС. Це забезпечує розвиток фінансових ринків та інвестиційних процесів у цих прикордонних регіонах, розширюючи їхні можливості для залучення іноземних інвестицій, у тому числі з провідних країн ЄС. Такий позитивний досвід країн Європейського Союзу надзвичайно корисний і потребує впровадження в Україні.

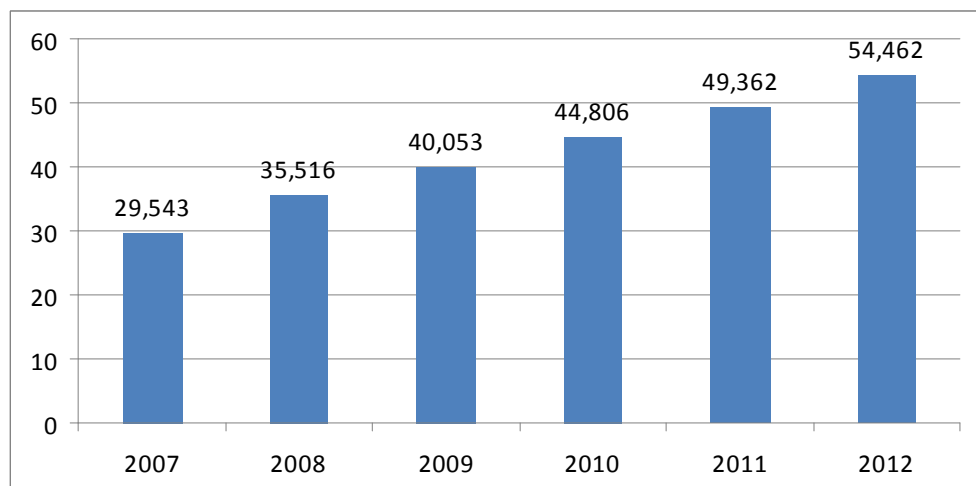

Рис. 1. Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну (2007–2012 рр.), млрд дол. США [2]

Аналізуючи надходження прямих іноземних інвестицій в Україну, слід відзначити позитивну динаміку цього процесу. Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в економіку України на 31 грудня 2012 р. склав 54,462 млрд дол. США і в розрахунку 1199,3 дол. США на душу населення. 2012 р. в економіку України надійшло 6,013 млрд дол. США прямих іноземних інвестицій. За сім місяців 2013 р. обсяг ПІІ в Україну склав 2,8 млрд дол. США.

Частка ЄС домінуюча в загальному обсязі іноземних інвестицій і становить 78,9 % від загального акціонерного капіталу. Це робить ЄС найбільшим донором економіки України, але структура цих інвестицій не сприяє покращенню економічної інтеграції між Україною та ЄС.

Існують проблеми розвитку іноземних інвестицій в Україну, що робить нашу країну за кордоном (у Європейському Союзі зокрема) зоною ризику для довгострокових інвестицій. Серед них – нестабільність політики та законодавства, відсутність надійних гарантій для іноземних інвесторів від зміни законодавства й політичного курсу, надмірне втручання держави в економіку, корупція влади. Крім того, бюрократизація та надмірне регулювання розвитку бізнесу створюють адміністративне навантаження на бізнес.

Відповідно до концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 рр., найкращий варіант розвитку та стимулювання інвестиційної діяльності в Україні – проведення активної державної політики зі стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в Україні з чітким обґрунтуванням цілей і визначенням комплексу заходів щодо розвитку системи державних інвестицій, підвищення ефективності та посилення прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства й стимулювання залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки з урахуванням кращого світового досвіду в інвестиційній сфері. У разі активної державної інвестиційної політики держава широко застосовує всі види методів впливу й загалом сама стає інвестором. Такий варіант відповідає завданням, поставленим у Програмі економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада» та сучасним тенденціям інвестиційної політики розвинутих країн Європейського Союзу й дасть змогу покращити інвестиційний клімат й активізувати інвестиційну діяльність, забезпечити підтримку базових галузей економіки, розвиток імпортозамінного виробництва та диверсифікацію зовнішніх ринків збуту, сприяє капіталізації заощаджень та їх трансформації в інвестиції, розширює доступ суб'єктів господарювання до інвестиційних ресурсів, створює умови для переходу на інвестиційно-інноваційну модель розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки [3].

За період із 2010 р. в Україні здійснено численні заходи щодо вдосконалення інституційного й нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності, унормовано багато проблемних питань. Розпочалося практичне запровадження низки механізмів стимулювання інвестиційної діяльності. Водночас ці дії часто характеризуються взаємною неузгодженістю, дублюванням, орієнтацією переважно на державне ресурсне забезпечення.

За неефективності діючих механізмів підтримки інвестиційної діяльності паралельно запроваджуються нові без належного обґрунтування. Відтак нівелюється спрямованість державної інвестиційної політики на забезпечення модернізації реального сектора економіки, підтримку та розширення високотехнологічних виробництв, інновацій.

Успішне здійснення реформування державної інвестиційної політики в контексті європейської інтеграції вимагає проведення послідовної системної державної політики, спрямованої на радикальне збільшення обсягу інвестицій і його спрямування насамперед на технологічне оновлення нинішніх виробничих потужностей та створення нових виробництв. В умовах дефіциту інвестиційних ресурсів у реальному секторі національної економіки, обмежених можливостей державного інвестування й наявності низки ризиків для продовження висхідних тенденцій інвестиційної діяльності державі потрібно задіяти широкий арсенал механізмів та інструментів, спрямованих на стимулювання інвестиційної діяльності корпоративного сектора економіки, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів та створення ефективної системи управління інвестиційними процесами [6].

На найближчий період доцільно зосередитися на декількох пріоритетних напрямках інвестиційної політики, здатних вплинути на збільшення обсягів інвестиційних ресурсів і підвищення ефективності їхнього використання. Серед цих напрямків:

- удосконалення механізмів та інструментів державної політики, спрямованих на розширення інвестиційного потенціалу й активізацію інвестиційної діяльності підприємств;
- суттєве підвищення ефективності інвестування на основі чіткого визначення вичерпного переліку інвестиційних пріоритетів, щоб уникнути розпорошення інвестиційних ресурсів, а також широкого запровадження реалізації проектів на засадах державно-приватного партнерства;
- покращення інвестиційного клімату через удосконалення загального (податкового, земельного, корпоративного, митного) та спеціального й інвестиційного законодавств, підвищення рівня захисту інтересів приватних інвесторів, посилення заходів боротьби з корупцією у сфері інвестиційної діяльності;
- створення умов для ефективного функціонування та розвитку інвестиційної інфраструктури й залучення інвестицій на міжнародних ринках капіталу;
- удосконалення нормативно-правової бази для регулювання інвестиційної діяльності;
- створення й впровадження реальної програми розвитку як окремого регіону та економіки загалом;
- посилення ролі держави в регулюванні інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів;
- значне посилення захисту інтересів приватних інвесторів і держави в реалізації проектів;
- розвиток ринку цінних паперів, який сприятиме залученню фінансових ресурсів;
- створення сприятливого інвестиційного клімату й стимулювання інвестицій у виробництво конкурентоспроможної продукції;
- удосконалення фіскального стимулювання інвестиційної діяльності [6; 3].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи, слід зазначити, що формування ефективної інвестиційної політики повинне бути засноване на систематичній основі, поєднуючи теорію інноваційного розвитку та циклічність еволюції економіки, поглиблення інтеграції у сфері високих технологій і наукомістких виробництв у контексті динамічного розвитку економіки України.

Джерела та література

1. Гоблик В. В. Інвестиційна політика ЄС як чинник активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах [Електронний ресурс] / В. В. Гоблик. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2016>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Державна цільова економічна програма розвитку інвестиційної діяльності на 2011–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2875#1>

4. Левченко Л. В. Дієва державна інвестиційна політика як засіб активізації інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Л. В. Левченко, Д. С. Турчанинова. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vlca_Ekon/2011_37/15.pdf
5. Ліщинська Л. Б. Формування ефективної інвестиційної політики України [Електронний ресурс] / Л. Б. Ліщинська, Л. Ю. Сіденко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/74647.doc.htm
6. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації економіки України : аналітична доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_nauk_an_rozrobku/ynvestyc_polityka.pdf
7. Ткачик Ф. П. Дефініції інвестиційної політики в сучасних умовах реформування економіки України [Електронний ресурс] / Ф. П. Ткачик. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/18182/1/58-Tkachuk-99-101.pdf>

Луговая Марина. Реформирование инвестиционной политики в контексте европейской интеграции. В статье исследуются особенности реформирования инвестиционной политики Украины в условиях европейской интеграции. Определяется понятие «инвестиционная политика». Установлена роль инвестиций в структурной перестройке экономики Украины. Выявлена необходимость развития рынка иностранных инвестиций в условиях европейской интеграции. Раскрыты функции инвестиционной политики. Обобщены особенности инвестиционной политики Европейского Союза, ее фундаментальные принципы и основы. Определены важность использования опыта ЕС для Украины. Охарактеризованы основные черты инвестиционной деятельности Украины. Выяснено проблемные стороны инвестиционной политики Украины и необходимость ее реформирования, учитывая курс Украины на интеграцию в Европейский Союз. Выделены приоритетные направления реформирования инвестиционной политики Украины в контексте европейской интеграции.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная политика, рынок инвестиций, европейская интеграция, Европейский Союз.

Luhova Maryna. Investment Policy Reform in the Context of European Integration. The article investigates the features of reforming investment policy of Ukraine in the context of European integration. The notion of «investment policy» is determined. The role of investment in economic restructuring Ukraine is outlined. The importance of foreign investment market development in the context of European integration is identified. The functions of investment policy are revealed. The features of the investment policy of the European Union, its fundamental principles and bases are summarized. Determined The importance of the experience of the EU to Ukraine is highlighted. The basic features of the investment activity in Ukraine are characterised. Problematic sides of investment policy of Ukraine and the necessity of investment reform in Ukraine's course towards integration into the European Union are grounded. Priority areas of investment policy reform in the context of Ukraine's European integration highlighted.

Key words: investment, investment policy, investment market, European integration, European Union.

Стаття надійшла до редколегії
11.09.2013 р.

УДК 338.1.339.5

Ольга Коляда

Особливості впливу зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на основні компоненти економічної безпеки України

Проаналізовано вплив створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на економічну безпеку України. Досліджено фінансову, енергетичну, сировинно-ресурсну, науково-технологічну, продовольчу й зовнішньоекономічну безпеку України. Доказано, що поряд із негативними наслідками, спровокованими відтермінуванням створення зони вільної торгівлі, існують також загрози економічній безпеці України, спричинені майбутньою лібералізацією торговельного режиму. Указано, що за сприятливих обставин Угода про вільну торгівлю могла би стати запорукою початку суспільно важливих реформ, забезпечуючи незворотність європейської інтеграції України, підтверджуючи остаточний вибір на користь європейської моделі суспільного та економічного розвитку.

Ключові слова: Угода про вільну торгівлю, фінансова безпека, енергетична безпека, сировинно-ресурсна безпека, науково-технологічна безпека, продовольча безпека, зовнішньоекономічна безпека.

© Коляда О., 2013